

► ΝΕΥΡΟΕΠΙΣΤΗΜΗ

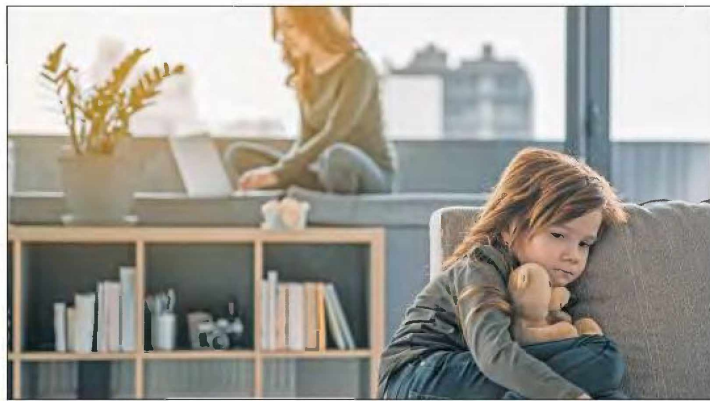
Το παιδί μου έχει πρόβλημα προσοχής, άγχος, ή μαθησιακή δυσκολία;

Σκεφτείτε ένα αρκετά σύνθετο σενάριο: του γονέα που απειθύνεται στον επαγγελματία ψυχολόγο ρωτώντας "το παιδί μου δεν προσέχει στην τάξη, αγχώνεται στα διαγωνίσματα και δυσκολεύεται να γράψει ένα κείμενο με συνοχή. Τι του συμβαίνει;" Προφανώς η απάντηση στο ερώτημα δεν είναι απλή και η προσέγγιση του επαγγελματία ψυχολόγου στη διαχείριση της κατάστασης οφείλει να είναι προσεγμένη. Τις τελευταίες

Της
Ευγενίας-Περιστερά Κούκη*

τρεις δεκαετίες, ερευνητές και επαγγελματίες ψυχικής υγείας προσεγγίζουν αντίστοιχες περιπτώσεις που παρουσιάζουν αποκλίνουσα ανάπτυξη μέσα από το πρίσμα ενός ιατρικού μοντέλου. Θεωρούν ότι συγκεκριμένοι συνδυασμοί συμπτωμάτων στοιχειοθετούν διακριτές κλινικές οντότητες. Ωστόσο, συχνά η διάκριση των προβλημάτων, όπως στο παράδειγμά μας, σε διακριτές κλινικές οντότητες δεν είναι δυνατή. Ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που παρουσιάζεται συννοσηρότητα, ο γνωστός όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει τη συνύπαρξη δύο ή περισσότερων νοσημάτων ή διαταραχών στο ίδιο άτομο που δεν έχουν όμως κάποια κοινή γνωστή αιτιολογία, μία διάγνωση μπορεί να μην είναι ακριβής, με αποτέλεσμα το παιδί να μην λαμβάνει βοήθεια που ανταποκρίνεται επαρκώς στις ανάγκες του. Γύρω από την έννοια της συννοσηρότητας δομήθηκαν ποικίλες θεωρίες για την αιτιολογία των νευροαναπτυξιακών διαταραχών. Η θεώρηση των νευροαναπτυξιακών διαταραχών ως διακριτών κλινικών οντοτήτων προβλέπει ότι η κάθε διαταραχή συνδέεται με συγκεκριμένη αιτιολογία. Έτσι, η έρευνα έχει επιχειρήσει να προσφέρει μέχρι σήμερα διάφορες πιθανές εξηγήσεις για σύνθετες νευροαναπτυξιακές διαταραχές που βασίζονται στη δυσλειτουργία διαφορετικών εγκεφαλικών περιοχών ή στον ρόλο εμπλεκόμενων γονιδίων ή ορμονών, χωρίς ωστόσο να αποκαλύπτονται απιωδείς σχέσεις ανάμεσα στην κλινική εικόνα και τις επιμέρους δυσλειτουργίες ή βιολογικούς δείκτες. Αυτή η δυσκολία εντοπισμού αιτιολογικών σχέσεων μεταξύ νευροφυσιολογίας ή βιολογικών δεικτών και κλινικής εικόνας παρεμποδίζει τη διάγνωση διακριτών ή συννοσηρών διαταραχών. Επιπλέον, ένα σύμπτωμα

Η θεώρηση των νευροαναπτυξιακών διαταραχών ως διακριτών κλινικών οντοτήτων προβλέπει ότι η κάθε διαταραχή συνδέεται με συγκεκριμένη αιτιολογία

που μπορεί να εμφανίζεται ως στοιχειώδες σε μια διαταραχή, μπορεί να συνυπάρχει με συμπτώματα κάποιας άλλης διαταραχής. Ως αποτέλεσμα, δυσχεραίνεται η διαγνωστική διαδικασία, καθώς οι δυσκολίες των παιδιών είναι συχνά εμφανείς στην καθημερινότητα, χωρίς απαραίτητα να πληρούνται οι προϋποθέσεις για τη διάγνωση των αντίστοιχων διαταραχών. Η σύγχρονη έρευνα επιχειρεί να αντιμετωπίσει τις παραπάνω προκλήσεις, υιοθετώντας μια προσέγγιση η οποία στοχεύει στη μελέτη διαφόρων δυσκολιών (π.χ., γνωστικών, γλωσσικών), χωρίς να τις εντάσσει σε συγκεκριμένες κατηγορίες, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τη

συμβολή πολλών πιθανών αιτιών. Ένα τέτοιο σημαντικό εγχείρημα αποτελεί η πρόταση του Εθνικού Ινστιτούτου Ψυχικής Υγείας των ΗΠΑ (National Institute of Mental Health - NIMH), για τη διάρθρωση του θεωρητικού και κλινικού πλαισίου Research Domain Criteria (RDoC, σε ελληνική απόδοση: Κριτήρια Ερευνητικού Πεδίου). Από το 2013, το πλαίσιο RDoC επιχειρεί να συμβάλει στην κατανόηση ορισμένων από τις σημαντικότερες ψυχιατρικές διαταραχές ενηλίκων. Πρόσφατα, η χρήση του έχει αρχίσει να διευρύνεται στην κατανόηση των νευροαναπτυξιακών διαταραχών. Διακρίνονται εξι ευρύτερα πεδία κριτηρίων: η Θετική (συναισθηματική) Φόρτιση, η Αρνητική (συναισθηματική) Φόρτιση, τα Γνωστικά Συστήματα, οι Κοινωνικές Διεργασίες, τα Συστήματα Ρυθμισμού και Εγρήγορσης, και τα Κινησθητικά Συστήματα. Καθένα από τα πεδία αυτά ερμηνεύει ένα μέρος της ανθρώπινης συμπεριφοράς, με έμφαση σε συγκεκριμένες ικανότητες. Για παράδειγμα, η κατηγορία Γνωστικών Συστημάτων περιλαμβάνει ικανότητες όπως τη μνήμη, την προσοχή, ή τις επελικές λειτουργίες. Η μέτρηση αυτών των ικανοτήτων προσδιορίζεται σε ένα συνεχές. Επομένως, χαμηλή ή ελλειμματική επίδοση σε επιμέρους ικανότητες μπορεί να εντοπιστεί ακόμη και σε άτομα χωρίς συγκεκριμένη διάγνωση, καθώς το επίπεδο απόδοσης

σε διάφορες ικανότητες μπορεί να εμφανίσει διακυμάνσεις μέσα στον γενικό πληθυσμό. Οι διακυμάνσεις αυτές μελετώνται σε συγκεκριμένα επίπεδα ανάλυσης, που κυμαίνονται από βιολογικούς παράγοντες (π.χ., γονίδια) μέχρι πληροφορίες για τη συμπεριφορά του ατόμου, στη βάση αυτοαναφορών, δηλαδή, πώς βιώνει το ίδιο το άτομο τις δυσκολίες του. Η αλληλεπίδραση αυτών των παραγόντων καθορίζει την ανάπτυξη και την πορεία της συμπεριφοράς και την εκδήλωση συναφών ελλειμμάτων. Συνεπώς, η βαθύτερη κατανόηση των αιτιών των ελλειμμάτων μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της ανάλυσης πολλαπλών παραγόντων, οι οποίοι επιδρούν στην ανθρώπινη συμπεριφορά, με διαφορετικό τρόπο ο καθένας. Λόγω της πολύ-επίπεδης πληροφόρησης που προσφέρει η προσέγγιση αυτή στη μελέτη και κατανόηση των δυσκολιών που παρατηρούνται σε ένα άτομο, αναμένεται σταδιακά να οδηγήσει σε θεραπευτικές παρεμβάσεις οι οποίες θα είναι περισσότερο στοχευμένες στις ιδιαίτερες ανάγκες του ατόμου, ενισχύοντας τις πιθανότητες επιτυχούς αντιμετώπισης των δυσκολιών. Η έρευνα που διεξάγεται στο Κέντρο Εφαρμοσμένης Νευροεπιστήμης (ΚΕΝ) του Πανεπιστημίου Κύπρου εφαρμόζει το πλαίσιο RDoC σε παιδιά με νευροαναπτυξιακές δυσκολίες, συμπεριλαμβανομένων των δυσκολιών στη μάθηση, την προσοχή και τον προφορικό λόγο. Στόχος είναι η έγκυρη διάγνωση των ελλειμμάτων και κατ'επέκταση η προσφορά εξοικειωμένων, εξειδικευμένων, βελτιστων παρεμβάσεων για την ενίσχυση της ανάπτυξης των παιδιών. Για την επίτευξη των παραπάνω, αξιοποιούνται σύγχρονα ψυχομετρικά εργαλεία αξιολόγησης, κατάλληλα διαμορφωμένα για παιδιά σχολικής ηλικίας. Τα αποτελέσματα ερμηνεύονται βάσει πιθανών εφαρμογών τους σε οικογενειακό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό πλαίσιο, με απώτερο στόχο τη γενικότερη βελτίωση της ποιότητας ζωής των παιδιών.

INFO:

Σε περίπτωση που ενδιαφέρεστε να συμμετέχετε σε έρευνα του ΚΕΝ, με έμφαση στη μελέτη των νευροαναπτυξιακών δυσκολιών στο πλαίσιο RDoC, μπορείτε να επικοινωνήσετε στο τηλ. 22895190 ή να αποστείλετε μήνυμα στην ηλεκτρονική διεύθυνση.

* MSCA Διεταρκτικής Φοίτητριας, Τμήμα Ψυχολογίας και ΚΕΝ Πανεπιστημίου Κύπρου
kouki.evgenia-peristera@ucy.ac.cy